

Без индустрије нема развоја, а нити стабилности националне економије

УВОД

Наша индустрија је после деведесетих година, због санкција и ратова, великим делом девастирана. У санкцијама није било могуће пратити технолошки развој, као што није било могуће ни очувати тржишта. Постојећа средства су технолошки застаревала, а и слабо су одржавана. Били смо одсечени од страних тржишта и упућени само на репродукцију за домаће тржиште. То је довело до распада великих производних система. Радници су одлазили из фабрика да на другачији начин обезбеђују егзистенцију и тако губили производне навике и фабричке специфичности.

После промене економско-политичког система 2000. године, очекивала се ревитализација наше индустрије. Међутим, на самом почетку транзиције није постојао јасан концепт о развоју индустрије. Та неизвесност није дуго трајала. Одмах су се појавили неки теоретичари и поједини политички лидери, који су заговарали концепт развоја наше економије искључиво путем услужних делатности, као „најбољег” пута за Србију у постиндустријском периоду. Под утицајем неоколонијалних ментора, они су своје поставке темељили на негирању наших природних и људских ресурса, као и на недостатку капитала за довођење наше индустрије на неопходан техничко-технолошки ниво и потребан степен конкурентске способности за светско тржиште. Стога су нови вазали и „економски нововерци” (протагонисти глобализације) заговарали да Србија не развија индустрију већ да се ослони на увоз индустријских производа. На сву срећу, нису се у потпуности оствариле њихове сулуде и антинационалне идеје, али су зато са деструктивним деловањем знатно успорили опоравак и развој индустрије. Не треба посебно напомињати да је у сваком друштву индустрија водећа грана материјалне производње и да нема развоја националне привреде без развоја индустрије. Сведоци смо сада у жеку светске економске кризе да све развијене земље, а посебно Америка, настоје вратити дислоцирану индустрију у оквире својих националних територија. Ова чињеница само указује колико су биле штетне теорије и намере неких наших неодговорних теоретичара и политичара.

Независно од степена техничке опремљености и општег стања у нашој индустрији, она је

данас ипак једна од најзначајних наших привредних грана. Према подацима РЗР, у 2007. години од укупно запослених радника у Србији, у индустрији је радило 39,4% и са истим процентом индустрија учествује у БДВ. Физички обим индустријске производње од 2000–2008. године показује и благи тренд раста од 2% годишње.

Данас нашу индустрију карактерише непостојање државне стратегије о њеном развоју, застарела технологија, недостатак развојних пројеката и у доста случајева недефинисана будућност приватизованих фабрика. Неки купци су куповали фабрике због атрактивних грађевинских локација, а не због одржања и развоја производње. Производњу су полако гасили, а раднике отпуштали. Политика такве приватизације нанела је несагледиве штете друштвеној заједници.

КОНЦЕПТ РЕИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈЕ

Време је да се направи нови концепт индустријализације. То никако не може бити концепт који је примењиван после Другог светског рата када је држава градила нове фабрике. Нова индустријализација треба да се заснива на:

1. Утврђеној државној стратегији о развоју индустрије
2. Рационално организационој форми – индустријске зоне (технолошки паркови)
3. Иницијативи приватног капијала, чија ће се одговорност темељити на тржишној економији
4. Савременим технологијама
5. На програмима који не загађују животну средину и

6. Државним подстицајима.

Да би овакав концепт успео, требало би тачно дефинисати шта држава треба да уради, а шта власници капитала који су заинтересовани да улажу у производне капацитете. Због тога, неопходно је направити Стратегију развоја индустрије са свим појединостима, као нпр. у каквој ће се организационој форми развијати реиндустријализација, која индустрија и у којим регионима, затим какви треба да буду технолошки и еколошки стандарди, које ће подстицаје држава давати, начин запошљавања радника и сл. Посебно треба истаћи оне подстицаје и стимулације путем којих се могу привући како домаћи, тако и страни улагачи. У овом материјалу се намерно не говори о малим, средњим или великим предузећима. За друштво су сви подједнако битни и не би требало правити било какве разлике.

Организациона форма развоја индустрије

Као што је и поменуто, у Стратегији развоја индустрије треба јасно утврдити форму организације у којој ће се развијати ова делатност и она би требало да буде једнообразна за целу земљу. То подразумева да се организациони облик развоја индустрије може применити на целу територију и путем кога се може подстицати равномерни развој Србије. Таква форма организовања индустрије треба бити оптимална са просторног, економског, саобраћајног, еколошког и комуналног аспекта. Поред рационалности, организациони облик треба бити и атрактиван за домаће и стране улагаче. Проматрајући форме и начин организовања индустријске производње у свету, долази се до закључка да је најрационалнија форма, за ефикасан развој индустрије, изградња и организовање индустријских зона. У последње време такви облици организовања индустријске производње називају се Технолошким парковима. У индустријским зонама би се концентрисали производни погони. О предностима овакве организационе форме развоја индустрије, биће речи у наредном тексту.

Основни предуслови за развој индустријских зона

Да би се изградиле и организовале индустријске зоне, у којима би започела нова индустријализација, потребно је обезбеди основне предуслове, а то су:

1. Обезбедити повољан економско-правни амбијент

Под повољним економско-правним амбијентом подразумева се:

- Оптимална безбедност за људе и политичка сигурност за уложени капитал, што подразумева да се општа друштвена безбедност треба подићи на задовољавајући ниво и да држава треба гарантовати сигурност за уложени капитал од политичких ризика

- Повраћај имовине одузете после 1945. године

- Конзистентност законских прописа

- Конзистентност пореске политике

- Увођење стандарда и свих позитивних вредности ЕУ

- Хармонизација прописа и односа између виших и нижих нивоа власти

- Реалан паритет националне валуте и њена стабилност

- Стабилност банкарског система и политика реалних каматних стопа

- Увести привлачне економске стимулације за пољопривредну производњу и индустријску прераду, сточарство и производњу млечних и месних производа, производњу воћа и поврћа и њихова прерада, затим стимулацију производње робе намењене извозу и сл.

- Стимулација послодаваца за запослење радника
- Смањење корупције и осталих штетних појавних облика у друштву
- Социјална брига и сигурност носилаца рада.

2. Донети Закон о индустријским зонама.

Законом треба утврдити сврху, а потом начин и услове према којима се могу оснивати индустријске зоне и одредити носиоце таквих активности, а то подразумева:

- Прецизирати правни облик индустријских зона (нпр. Пословна заједница као сервис пословних субјеката, акционарско друштво или ...) и регистрацију истих
- Јасно дефинисати носиоце оснивања зона
- Начин и процедуре оснивања индустријских зона
- Изворе финансирања за изградњу и организовање рада индустријских зона (државни инвестициони фонд и приватни улагачи и сл.)
- Урбанизацију локација за оснивање зона, као и еколошке и технолошке услове које треба да испуњавају индустријске зоне

- Утврдити степен комуналне опремљености који треба да имају индустријске зоне

- Утврдити које производне и услужне делатности могу бити у индустријским зонама

- Утврдити поступак и критеријуме за доделу плацева новим инвеститорима

- Дефинисати обавезе индустријских зона према инвеститорима и обавезе инвеститора

- Прецизирати начин пословања и управљања у зонама.

3. Израдити стратегију развоја индустријских зона.

У Стратегији о развоју индустријских зона треба утврдити:

- Просторно уређење индустријских зона

- Динамику припреме, формирања, уређења и развоја индустријских зона

- Потребна средства за уређење зона и систем прибављања истих

- Стимулације за инвестирање у индустријске погоне

- Стимулације инвеститорима за запослење радника

- Лобисте и начин лобирања за улгања у производне и услужне делатности у зонама.

4. Формирати групу за развој индустријских зона.

Након усвајања Закона и Стратегије о индустријским зонама потребно би било формирати групу при Влади или Агенцију за развој индустријских зона. Група не би требало да броји више од 5 запослених радника.

5. Формирати Инвестициони фонд за развој индустријских зона.

Да би започео програм нове индустријализације неопходно је формирати Инвестициони фонд за развој индустријских зона и прецизирати изворе из којих ће се попуњавати Фонд. Оснивачки улог у Фонду требало би да износи 20 милиона евра. Почетна средства требало би обезбедити путем јавно-приватног партнерства.

То су основни предуслови које би држава требало да испуни да би започела нова индустријализација.

Формирање индустријских зона

Након испуњења основних предуслова може отпочети реализација формирања урбанистичког уређења и комуналног опремања индустријских зона. Нормално, неки од наведених предуслова нису једнократни задаци већ континуирани друштвени процеси као што су нпр. физичка и имовинска сигурност и макроекономска стабилност и сл.

1. Локације индустријских зона

Просторним планом и Стратегијом треба утврдити локације индустријских зона у реонима свих већих места и градова у Србији у којима постоје основни предуслови – саобраћајнице, потребни капацитети воде, енергије и критични минимум становништва, водећи рачуна да се не запоседне плодно пољопривредно земљиште.

Са аспекта микро, а и макро размештаја, досадашњи развој индустријских капацитета није се одвијао плански, па је изостала и неопходна рационалност. Тако у неким срединама 10 индустријских погона се налазе на десет различитих локација. Прво, требало је за све изградити инфраструктуру, а друго такву инфраструктуру треба и одржавати. Надаље, у неким регионима концентрисано је доста индустријских погона, док у неким другим нема никакве индустријске производње. Тако је дошло до неравномерности у развоју Србије.

Предлаже се да се у свим саобраћајно-гравитационим зонама (види материјал "Саобраћај Србије") формирају индустријске зоне – зависно од геопросторних, локацијских, ресурсних, демографских, социјалних и других могућности. Посебну пажњу треба обратити на Јужно-шумадијску гравитациону зону као средишњи део Србије. Разрадом просторног плана са предложеним саобраћајним трансферзалама, оцењује се да се у само ове три гравитационе зоне може лоцирати око стотину мањих и већих индустријских зона.

Познато је да у свим срединама има запуштених и девастираних локација које су годинама неискоришћене и зато их треба рационално искористити. Управо такве локације су погодне за индустријске зоне.

2. Изградња индустријских зона

На основу Закона и Стратегије о развоју индустријских зона, локалне заједнице требало би да направе урбанистичке планове и одреде места за индустријске зоне, донесу потребне одлуке, а понегде ће бити потребно и откупити земљиште. Потом приступају

формирању зона. У стручном делу, као што је пројектовање инфраструктуре, размештај субјеката и планирање садржаја, треба да им помогне владин тим (група при Влади или агенција). Након израде планске документације и формирања зона, локалне заједнице отпочињу изградњу инфраструктуре и врше припреме за доделу парцела заинтересованим инвеститорима.

Све поступке око формирања индустријских зона, треба максимално поједноставити и убрзати.

3. Комунално опремање индустријских зона.

Индустријске зоне треба опремити комуналном инфраструктуром, а то значи изградити саобраћајнице до индустријских зона, довести електро-мрежу потребне јачине и изградити водовод и канализацију, као и изградити телекомуникациону мрежу, изградити комуникације у зонама и исте хортикултурно уредити. Зоне треба да буду хумане индустријске средине, односно градови које чине фабрике.

Ето, то су основни предуслови да би зоне почеле функционисати.

4. Извори средстава за изградњу и комунално уређење индустријских зона.

За сваку индустријску зону требало би формирати конзорцијум на принципу јавно-приватног партнерства у коме би учествовали – држава Србија, локална заједница, комуналне организације и приватни улагачи. Тај конзорцијум би се након изградње индустријске зоне трансформисао у пословну заједницу, акционарско друштво или.... У трошковима изградње и комуналног опремања индустријских зона, држава би требало да учествује са 20% путем Инвестиционог фонда, а остало требало би да финансирају локалне заједнице, комуналне организације и приватни инвеститори. У сразмери уложеног капитала, улагачи би партиципирали у управљању у зонама (пословна заједница, акционарско друштво или неки други правни облик). Овде се не мисли да би у изградњи индустријских зона требало да учествују инвеститори који би градили своје производне погоне у зонама (иако и њима треба оставити и ту могућност), већ искључиво они инвеститори који се определе да улажу капитал у организациону форму зоне. (нпр. акционарско друштво). Инвеститори који би градили своје производне

погоне, у оквиру зоне, плаћали би неку минималну таксу за одржавање, обезбеђење и остале сервисне услуге у зони.

Држава би требало да помогне око обезбеђења кредита оним локалним заједницама које немају властита средства са којима би требале партиципирати у изградњи зона.

5. Садржаји у индустријским зонама

Концепт индустријских зона треба бити идентичан као и у неким европским земљама. У њима могу бити смештени индустријски погони свих врста производње који задовољавају еколошке и технолошке стандарде – као и РТЦ (робно-транспортни центри) са царинским и инспекцијским службама. Природно је да у пољопривредним, повртларским и воћарским подручјима претежно буду погони за прераду пољопривредних производа, воћа и поврћа, а у сточарским подручјима погони за производњу млечних и месних производа.

Не сме се дозволити улазак било које индустрије која загађује животну околину.

Од заједничких садржаја потребна је пошта, банке и угоститељски објекти који морају бити лоцирани изван граница индустријских зона.

6. Додела плацева у индустријским зонама

У индустријским зонама требало би бесплатно додељивати локације (без било какве накнаде за земљиште и прикључење на инфраструктуру) свим домаћим и страним инвеститорима који улажу преко 50.000 евра у производне погоне и који запошљавају преко 10 радника. На плацевима би стекли власништво тек након 10 година успешног рада. Величина плацева би се одређивала на основу текућих и развојних планова инвеститора.

У индустријским зонама требало би да раде само домаћи држављани сем што би у фирмама формираним са страним капиталом могли бити запослени у менаџменту и нерезиденти.

Плацеве у индустријским зонама требало би да додељују органи локалних заједница уз обавезно учешће у одлучивању и чланова Владиног тима.

7. Мотивациони елементи за улагања у индустријске зоне

Основни циљ сваког инвеститора јесте профит. Ако имамо ту чињеницу у виду, онда нам је јасно да можемо привући стране инвеститоре, наше грађане из дијаспоре и домаће улагаче само са јаким подстицајним елементима које би требало прецизирати Уредбом Владе. Предлажу се неки од подстицајних елемената и то:

- Обезбедити задовољавајући ниво појединачне и колективне безбедности.

- Давати државне гаранције од политичких ризика за уложени капитал.

- Законом регулисати несметан трансфер добити.

- Бесплатно додељивати комунално опремљене плацеве инвеститорима који улажу преко 50.000 евра и запошљавају преко 10 радника, с тим што би на плацевима стекли власништво тек након 10 година успешног рада.

- Омогућити инвеститорима да могу куповати грађевински материјал и домаћу опрему за изградњу и опремање производних погона без плаћања ПДВ.

- Омогућити инвеститорима да могу без царине и плаћања пореза увозити опрему и

технологију за нове индустријске погоне.

- Ослободити инвеститоре 5 година плаћања пореза на добит, а такође ослободити их и после тога рока ако добит реинвестирају у проширење материјалне основе.

- Са изабраним банкама формирати пул за кредитираје развоја индустрије са савременим Технологијама. Услови кредита требали би бити прихватљиви за инвеститоре, а еквивалент уложеног капитала требао би бити гаранција за отплату кредита, с тим да банке претходно позитивно оцене бизнис план (елаборат) инвеститора.

- Стимулисати инвеститоре за запослење радника и израдити таблицу стимулативних награда.

- Омогућити наследницима одузете имовине, да исту могу повратити компензацијом пореских обавеза које би требали, по основу пословања, платити држави.

- Формирати тим за лобирање од наших земљака из дијаспоре, као и од страних и домаћих лица који ће привлачити стране улагаче. Одредити награде за довођење инвеститора са савременим технологијама. Предлаже се провизија 3 % од вредности укупне инвестиције с тим да се исплаћује у три рате. Прва рата од 33 % када инвеститор заврши 33 % производног погона, а по том принципу и остале две рате. Награде исплаћивати путем Инвестиционог фонда.

- Омогућити повратницима из дијаспоре да могу купвати плацеве за изградњу породичних кућа без плаћања пореза на пренос власништва, као и да могу куповати грађевински материјал и намештај без ПДВ, с тим да за 10 година не могу отуђити плац или изграђени објект. У напуштеним местима у Србији, као и у оним местима која се убрзано празне, треба ослободити повратнике од плаћања свих пореза и такса који се плаћају приликом добијања грађевинских дозвола.

- Све инвеститоре који желе да граде хотеле и остале туристичке садржаје у бањама,

планинским и другим туристичким центрима, треба ослободити од плаћања пореза на пренос власништва земљишта, затим од плаћања комуналних дажбина и плаћања ПДВ на грађевински материјал и намештај, с тим да не могу отуђити ојекте у периоду од 10 година након изградње.

Ето, то су најважније стимулативне мере које би требало што пре усвојити да би се остварили пројектовани ефекти.

Иако је свака држава по своме устрјству конзервативна када су порези у питању, овде би власт заиста требало да буде флексибина и не би требало даа умањује подстицаје већ изналази и нове облике стимулација. У предложеном случају држава не би ниште изгубила већ обратно. Ако се ослободе инвеститори плаћања ПДВ на грађевински материјал, опрему и намештај, "кратковидо гледано" држава би заиста била оштећена за ПДВ, али треба поћи од претпоставке да до промета не би ни дошло без стимулација - јер не би било тражње - па би у томе случају капитал остао у првобитном облику (залеђен у сировинама, репроматеријалу и сл.). Значи, не би ни дошло до производње, радници не би примили плате нити би платили обавезе према држави, затим произвођачи грађевинског материјала, опреме и намештаја не би остварили профит и сл. Дакле, капитал не би доживео своју метаморфозу и не би се створила новостворена вредност. Још је горе од тога, што се не би ни изградили производни погони, хотели и остали објекти. Поставља се питање, шта је у конкретном случају губитак, а шта бенефит? За визионаре и одговорне људе одговор је јасан.

8. Значај формирања индустријских зона

Формирање индустријских зона у ширим захватима саобраћајно-гравитационих зона, са усвојеним подстицајним мерама, има вишеструки економски и социолошки значај који се оглеђу у следећем:

- Уз скромна улагања државе, дошло би до наглог раста индустријске производње.

- Подстицајне мере привукле би инвеститоре из развијених земаља који би уносили савремене технологије и опрему. То би позитивно утицало на развој домаћих технологија.

- Увезене савремене технологије, деловале би едукативно и мотивирајуће на домаће предузетнике.
- Развијала би се модерна индустрија са савременим технологијама.
- Дошло би до наглог раста робних фондова што би се позитивно одразило на развој домаће и међународне трговине, на развој саобраћаја и осталих услужних делатности.
- Реализацијом предложеног концепта индустријализације остварио би се равномернији развој земље.
- Применом оваквог концепта развоја индустрије, Србија би први пут у историји организовано кренула ка развијеним земљама. То би био прави "индустријски и економски препород".
- Од великог броја малих индустријских погона, један би део израстао у средње и велике фабрике.
- Запослио би се велики број незапослених радника.
- Радници би стицали нова знања и развијала би се индустријска култура.
- Формирањем индустријских зона рационализовало би се коришћење инфраструктуре и смањили би се трошкови њеног одржавања у односу на разуту мрежу индустријских погона.

- Концентрацијом индустријских погона смањили би се трошкови обезбеђења.

- У индустријским зонама изградили би се и РТЦ који би лагеровали репроматеријал и финалне производе, вршили паковање и дистрибуцију за све учеснике у зони, што би се позитивно одразило на пословање производних предузећа.

- Смањили би се трошкови превоза радника, јер би се превоз организовао за све раднике запослене у зони.

- Дошло би до раста БДП и повећања друштвеног стандарда што би смањило друштвене тензије и ојачало стабилност друштва.

- Све наведено, утицало би да наше друштво изађе из кризе и пређе у постепени развој који би нас водио ка средње развијеним земљама.

